

Smjernice za organiziranje Planske igre o Evropskoj uniji „Novo kreiranje Evrope“ u jugoistočnoj Evropi

1. Trajanje i tok Planske igre

Koncept Planske igre za jugoistočnu Evropu, koji se u praksi pokazao dobrim, traje dva dana. Iz praktičnih se razloga preporučuje da se održava vikendom. Za to postoje sljedeći razlozi:

- zaposleni treneri/ce ne moraju uzimati godišnji odmor,
- učesnicima/ama ne treba opravdanje za izostanak s nastaje,
- lakše je savladati vrijeme putovanja,
- prostorije u političkim institucijama su obično slobodne, npr. općina, zgrada vlade ili parlamenta i sl. (nedostatak: osoblje institucija koje se brine o tehnicima možda ne radi vikendom).

Naravno, Plansku igru moguće je provoditi i u nekom drugom formatu ili je ugraditi u neku drugu manifestaciju. Trajanje Planske igre može varirati; gore navedeno vrijeme se pokazalo optimalnim.

Sljedeći plan Planske igre pokazao se dobrim:

1. dan

- 9:30 sati: Početak. Dolazak i registracija učesnika/ca
10:00 sati: Dobrodošlica i predstavljanje trenera/ica
10:30 sati: Prezentacija rasporeda
10:45 sati: Uvod u Evropsku uniju
12:00 sati: Predstavljanje toka Planske igre, podjela uloga, čitanje uloga
13:00 sati: Načela i pravila, otvaranje Planske igre
13:15 sati: Govor predsjedavajuće/g Komisije
13:30 sati: Ručak
14:30 sati: Zemlje voljne pristupiti EU pišu zahtjeve za pristupanje i predaju ih Vijeću (koji ih prosljeđuje Parlamentu i Komisiji)
15:30 sati: Zahtjevi za pristupanje obrađuju se u svim trima institucijama, kako bi se o njima moglo razgovarati sa zemljama istovremeno.
15:30 sati: Institucije vode razgovore s podnosiocima zahtjeva
16:45 sati: Pauza
17:00 sati: Institucije raspravljaju o zahtjevima na osnovi Kopenhagenskih kriterija
17:30 sati: Parlament i Komisija pišu svoje stajalište o mogućem dodjeljivanju statusa kandidata i dostavljaju ga Vijeću. Vijeće vijeća o stajalištima.
18:00 sati: Sažetak dosadašnjeg toka Planske igre i predstavljanje sutrašnjeg nastavka

2. dan

- 9:00 sati: Dolazak učesnika/ca
9:15 sati: Pozdravljanje i sažetak današnjeg dana
9:30 sati: Vijeće donosi odluku o statusu zemalja kandidata.
10:00 sati: Konferencija za medije i objavljivanje odluke
10:15 sati: Pauza
10:30 sati: Pregovori Vijeća i Komisije sa zemljama kandidatima
Jednoglasno glasanje u Vijeću, većinsko glasanje u Parlamentu
12:00 sati: Ručak

- 13:30 sati: Objelodanjivanje novih članica EU-a, potpisivanje ugovora i konferencija za medije
14:00 sati: Pauza
14:30 sati: Evaluacija i podjela certifikata o sudjelovanju
15:30 sati: Kraj

2. Mjesto održavanja i prostorije

Za učesnike/ce Planske igre vrlo je privlačno da se ona održava u prostorijama političkih institucija – općina, parlamenata i dr. U njima se učesnici/e lakše užive u ulogu političara/ki. Naročito mladima pričinjava zadovoljstvo biti na tako autentičnim mjestima koja su za njih, u pravilu, potpuno nedostupna i koja su vidjeli u medijima.

Zahtjev za korištenje ovakvih prostorija mora se podnijeti nadležnima na vrijeme, najmanje 6 do 8 sedmica prije planirane aktivnosti. Najjednostavnije je da organizacija koja je odgovorna za Plansku igru podnese službeni pisani zahtjev. Preporučuje se da se precizno dogovore praktične informacije, te da se upriliči razgovor s nadležnom osobom kako bi se razjasnile pojedinosti:

- Smiju li se u zgradu unositi pića?
- Može li se koristiti menza za ručak? Ako da, koji su troškovi/cijene?
- Je li dozvoljeno da hranu u zgradu unese i poslužuje neki restoran (*catering*)?
- Postoje li sigurnosni propisi ili kontrole na ulazu? Moraju li učesnici/e ponijeti ličnu kartu?
- Može li institucija pokriti eventualne troškove prekovremenog rada zaposlenih u instituciji?
- Koje je radno vrijeme institucije?
- Stoje li vikendom na raspolaganju tehnički uređaji, kao naprimjer: ozvučenje, kopirni uređaj i sl.?
- Ima li kućni red koji treba poštovati?

U zahtjevu treba stajati sljedeće:

- kakvoj se aktivnosti radi (političko obrazovanje) i koliko se osoba očekuje?
- Ko je organizator i ko finansira aktivnost?
- Koliko je potrebno prostorija i kakve trebaju biti?
- Kakvu pomoć očekujete na licu mjesta?
- Šta ćete donijeti od materijala i opreme?
- usmeni dogovori

Preporučuje se da na vrijeme tražite dozvolu u pisanom obliku i da se ne oslanjate na usmene potvrde. U pisanoj dozvoli trebaju biti pobrojane sve gore navedene stavke.

Za Plansku igru potrebne su sljedeće prostorije:

- plenarna sala i velika sala za sjednice za sve učesnike/ce kad budu u plenumu
- sala za Vijeće
- sala za Parlament, ukoliko je plenarna sala prevelika ili ne odgovara
- manja radna prostorija za Evropsku komisiju
- hodnik ili veća prostorija za delegacije zemalja koje žele pristupiti Evropskoj uniji
- manja prostorija za medije

3. Odabir i registracija učesnika/ca

Planska igra namijenjena je starijim učenicima/ama i mlađim studentima svih usmjerenja koji ne moraju imati predznanja o EU-u.

Pokazalo se dobrim napraviti javni poziv za sudjelovanje na Planskoj igri, jer su tako, prije svega, motivirani oni koji se dobrovoljno žele prijaviti. Uvjet za javni poziv jeste da se pruži dovoljno informacija o planskoj igri jer ova metoda još nije dovoljno poznata u jugoistočnoj Evropi.

Najučinkovitije je posjetiti škole ili fakultete, te na zanimljiv način predstaviti aktivnost; to može učiniti osoba koja je već sudjelovala na Planskoj igri.

Prijava se može koncipirati u obliku prijavnog obrasca na kojem se upisuje: ime, prezime, imejl, broj telefona, razred/godina studija i sl. Pored toga, treba postojati takmičarski duh tako što se može tražiti da kandidat/kinja koji se prijavljuje napiše kratak sastav o temi Šta očekujem od Evropske unije? Sami možete postaviti kriterij za vrjednovanje sastava. Ukoliko imate previše prijavljenih, možete odabrati one koji su napisali najbolji sastav.

Odabranim učesnicima/ama treba na vrijeme dati sljedeće informacije:

- datum i vrijeme (početak i kraj) manifestacije
- sastajalište prvi dan
- potreban dokument za ulaz u zgradu (po potrebi)
- napomena da nije potrebno predznanje
- molba za prikladnu odjeću, kakvu nose političari/ke
- obavezna povratna informacija

Registracija učesnika/ca:

Organizacija koja priprema Plansku igru mora unaprijed znati broj učesnika/ca kako bi mogla raspodijeliti uloge. Osim toga, mnogi donatori traže spiskove učesnika/ca. Stoga se preporučuje na ulazu u instituciju pripremiti sto na kojemu će se nalaziti abecedni spiskovi s imenima prijavljenih.

4. Organiziranje ručka i pauza

Za dvodnevnu manifestaciju Planske igre potrebno je planirati dva obroka za učesnike/ce. Naročito kod velikog broja ljudi preporučuje se angažman restorana koji nudi *catering*, kako bi se toplo jelo serviralo u instituciji.

Ukoliko u blizini postoji odgovarajući restoran, može se dogovoriti jedinstveni meni s paušalnim iznosom, s obzirom da nema dovoljno vremena da svako za sebe pojedinačno naručuje jelo.

Za vrijeme kratkih pauza tokom Planske igre treba poslužiti piće u dovoljnim količinama ili ih ostaviti na vidno mjesto u salama. Od mnogo priče se ožedni!

Treneri/ce trebaju napomenuti učesnike/ce da pauza za ručak ko i kratke pauze nisu pauze od Planske igre, već da se trebaju iskoristiti – kao i u stvarnom životu političara/ki – za neformalne razgovore i lobiranje. Učesnici/e trebaju tokom pauza ostati u svojim ulogama, što znači da se trebaju oslovljavati imenom uloge i persirati se.

5. Priprema materijala, tehničkih uređaja i opisi uloga

Organizatori trebaju odrediti jednu osobu koja će biti zadužena za pripremu i nabavku radnog materijala. Ova osoba treba se brinuti za materijal tokom trajanja Planske igre.

Sljedeći (tehnički) uređaju trebali bi, ali ne moraju stajati na raspolaganju:

- LCD-projektor i laptop za projekciju dnevnog reda i sadržaja manifestacije
- Opcije: projektor ili veliki papiri / *flipchart*-papir na kojemu se mogu napisati stavke u obliku natuknica (kao zidne novine)
- digitalna kamera i/ili fotoaparati
- kopirni uređaj (ukoliko ga u instituciji nema ili ako u blizini nema kopirnica)

Materijali:

- veliki papiri
- pakovanje bijelog papira
- malo pakovanje papira u boji (za kartice)
- olovke za sve učesnike/ce
- kartice za imena / široka ljepljiva traka po kojoj se može pisati
- debeli flomasteri za pisanje imena na kartice / traku
- markeri za *flipchart*
- ljepljiva traka za pričvršćivanje papira na zid
- selotejp
- makaze
- smjernice i znakovi za obilježavanje sala (Vijeće, Parlament, Komisija, imena zemalja koje žele pristupiti EU-u, mediji), ali i restorana, toaleta, ulaz, izlaz i sl.
- brošure i informacije o Evropskoj uniji na engleskom ili maternjem jeziku (mogu se dobiti u predstavništvu Evropske komisije)

Materijali za Plansku igru

Materijale za Plansku igru potrebno je vrlo pažljivo pripremiti kako se ne bi pomiješali tokom podjele učesnicima/ama.

Uvijek je dobro imati nekoliko uloga više nego što je prijavljenih za Plansku igru jer se može dogoditi da se ipak pojavi nekoliko učesnika/ca više nego što je planirano, odn. što je planirano uloga.

Sljedeće materijale dobiva svaki učesnik/ca:

- kratak opis i nadležnosti institucija Evropske unije
- kratak opis zemalja voljnih pristupiti EU-u (koje su uključene u Plansku igru)
- Podaci o zemljama voljnim pristupiti Uniji
- Scenarij
- Informacije (Kopenhagenski kriteriji)
- Tok Planske igre

Dodatni materijali za Komisiju:

- svaki učesnik/ca dobiva opis Komisije
- izabrani predsjednik/ca Komisije dobiva tekst uvodnog govora

Oba dokumenta se spajaju heftaricom.

Dodatni materijali za Vijeće:

- opći uvod u Vijeće
- opis uloge pojedinog ministra/ice za vanjske poslove

Oba dokumenta se spajaju heftaricom.

Dodatni materijali za Parlament:

- opći uvod u Parlament
- uvod u frakciju kojoj zastupnik/ca pripada
- opis uloge zastupnika/ce

Ova tri dokumenta spajaju se heftaricom.

Dodatni materijali za svaku zemlju koja je voljna pristupiti Uniji:

- opći uvod u zemlje
- opis uloge pojedine zemlje
- primjerci za podnošenje zahtjeva za pristupanje

Prva dva dokumenta spajaju se heftaricom.

Dokumenti za članove medijske grupe:

- opis uloge medija

6. Certifikat o sudjelovanju

Učesnicima/ama je posebno primamljivo ako na kraju dobiju certifikat o sudjelovanju kao sjećanje i kao malu nagradu. Certifikati trebaju glasiti na svakog pojedinačno s imenom, te trebaju sadržavati datum i trajanje aktivnosti. Također se može ukratko predstaviti sadržaj manifestacije.

Certifikate treba isprintati na (čistom) papiru, te sadržavati logotipe u boji – pa i partnerske organizacije – te ih treba svojeručno potpisati trener/ica ili partnerska organizacija. Certifikati se mogu dodijeliti svečano, npr. uz intoniranje himne Evropske unije.

7. Ophođenje s gostima i stvarnim medijima

Planska igra predstavlja uvijek poseban događaj i često budi veliko zanimanje – kako kod partnerske organizacije, tako i kod medija. Ukoliko se manifestacija održava u školi, odn. na fakultetu s učenicima/ama, mogu biti zainteresirano i nastavno osoblje.

Potrebno je naglasiti da svaki gost izvana uzrokuje smetnju u simulaciji s obzirom da nije dio cijeloga procesa. Ukoliko se gosti ne mogu izbjeći, treba na njih utjecati da se ponašaju mirno, te da se ne miješaju u tok Planske igre sa svojim komentarima, savjetima ili čak pogrešnim informacijama. Treneri/ce trebaju biti strogi i zamoliti osobu da napusti prostoriju, te da se može uključiti u diskusiju, ond. evaluaciju na kraju Planske igre. I „stvarni“ mediji moraju se držati pravila i mogu eventualno voditi intervjue u kratkim pauzama ispred vrata. Potrebno je napomenuti da učesnici/e trebaju ostati u svojim ulogama (kao ministar/ica, zastupnik/ca i sl.). Prekidanje Planske igre, tj. napuštanje uloge nije poželjno. ovo vrijedi i za dobronamjerno nastavno osoblje.

Ukoliko su ove osobe prisutne sve vrijeme, treba razmisliti o tome da im se da neki zadatak (npr. savjetnik/ca, novinar/ka i sl.). Svim učesnicima/ama onda mora biti jasno da su ovi gosti dio Planske igre i da se ne mogu u želežnom trenutku isključiti iz uloge i mijenjati svoj identitet. Nastavnom osoblju se ova uloga ne savjetuje, s obzirom da učesnici/e mogu svoje nastavnike/ce doživjeti hijerarhijski višima i da ih u danom trenutku ocjenjuju.

Stoga treba biti oprezan s uključivanjem gostiju u aktivnosti.

8. Izrada izjave mladih prema Evropskoj uniji

Planska igra može se obogatiti političkim elementom tako što se učesnicima/ama da mogućnost da svoje želje i očekivanja upute Evropskoj uniji. Oblik zajedničke izjave mladih, koja se na kraju proslijeđuje stvarnim političarima/kama iz Unije, pokazala se korisnim. Pitanje koje može biti vodilja mladima: Šta mi kao učesnici/e Planske igre o EU očekujemo od Evropske unije?

Izjava mladih može se sastaviti drugi dan Planske igre kad Parlament ima prazan hod, za vrijeme dok Vijeće pregovara s pojedinim zemljama kandidatima o uvjetima ugovora /v. plan rada, 2. dan u 10.30 sati). Zastupnicima/ama se daje zadatak da pripreme prijedlog, koji će pročitati prije ručka u plenumu, komentirati i po potrebi doraditi. Konačnu verziju treba usvojiti nakon čitanja u plenumu većinskim brojem glasova. Ukoliko su na potpisivanje ugovora o pristupanju i konferenciju za medije pozvani strani gosti, kao npr. šef Delegacije Evropske komisije, izjava se može prevesti za vrijeme ručka na neki strani jezik. Gosti se mogu zamoliti da daju svoj komentar o izjavi mladih. Cilj učenja ovog dodatnog elementa jeste da mladi znaju formulirati svoja očekivanja i stavove i izglasati ih u velikoj grupi. Osim toga, to djeluje poticajno na mlade da stupe u kontakt s političarima/kama, s kojima inače nisu u bliskom kontaktu.

Storybook – Fokus Balkan

Početak Planske igre

Naša Planska igra počinje prijemom u prostorijama **Evropske komisije** u Briselu, na kojem su prisutni **svi učesnici/e**. Sastaje se samo mala izabrana grupa donosilaca odluka: To su predsjednici/e i premijeri/ke država, odabrani parlamentarci/ke, članovi Komisije, predstavnici/e zemalja koje se žele priključiti Evropskoj uniji, te ekskluzivni predstavnici/e medija koji vode prve, neformalne kontakte i pažljivo uspostavljaju odnose. Predsjednik/ca Evropske komisije drži usmjeravajući govor, a potom vodi s medijima obiman intervju.

Prvi sastanci

Pojedine **institucije** sastaju se svaka u svojoj odvojenoj prostoriji i održava prvi sastanak. Počinju razrađivati svoje pozicije. Najprije se predstavljaju i daju kratak opis svojih pojedinačnih političkih stajališta. Potom **Vijeće** i **Evropski parlament** biraju iz svojih redova predsjedavajućeg/u i određuju svoj poslovnik o radu (npr. određivanje dužine trajanja govora, redoslijed govornika i dr.). Gremiji zatim, pod rukovodstvom predsjedavajuće/g razrađuju svoju izjavu o stajalištu (Šta nam je zajedničko?, U čemu se razlikujemo? Koje interese zastupaju pojedini članovi (zajedno)?), koja služi kao osnova za daljnje pregovore.

Obje institucije iz svojih redova biraju i predstavnika/cu koji će neprestano biti zadužen za međusobnu komunikaciju između gremija (ova osoba može se nazvati glasnogovornikom/com).

Pisanje zahtjeva za pristup i njihovo uručivanje

Zemlje koje žele pristupiti Evropskoj uniji pišu za to vrijeme svoje zahtjeve za pristupanje i predaju ih **Vijeću**. Vijeće preuzima zahtjeve od zemalja, ne zalazeći u njihov sadržaj, i prosljeđuju ih **Evropskoj komisiji** i **Evropskom parlamentu** s molbom da daju svoj stav. Osnova za stavove jeste pojedinačna diskusija sa zemljama o njihovom zahtjevu za članstvo. Radi se samo o provjeri jesu li zemlje u mogućnosti garantirati da će ispuniti *Kopenhagenske kriterije*.

Zemlje kandidati razrađuju dodatne strategije i taktike za predstojeće razgovore s Vijećem, Evropskom komisijom i Evropskim parlamentom.

Prezentacija i diskusija

Vijeće poziva **zemlje** da naprave svoju prezentaciju u toku naredne sjednice Vijeća. Nakon uvida predsjednika/ce Komisije predstavnici/e zemlje iznose kratak pledoaje za pristup svoje zemlje Evropskoj uniji. Nakon toga predviđeno je vrijeme za pitanja u pogledu na Kopenhagenske kriterije. Potom se Vijeće obraća medijima, s tim da su članovi Vijeća još uvijek povučeni i ne iznose kako stvari stoje. I **Evropska komisija** i **Evropski parlament** vode razgovore sa zemljama u pogledu ispunjavanja Kopenhagenskih kriterija. Rezultati razgovora ulaze u stav ovih organa.

Stavovi i odluka

Vijeće sastavlja zajednički stav na osnovi stajališta Evropske komisije, Evropskog parlamenta i vlastitih saznanja. Ono odlučuje mogu li početi pregovori o pristupanju i s kojim zemljama počinju pregovori. Zemljama kandidatima se oficijelno dodjeljuje ovaj status.

Evropski parlament pojašnjava za to vrijeme u okviru javne sjednice svoje stajalište koje je dao Vijeću. Predstavnic/e **zemalja kandidata** mogu u nastavku tokom razgovora s medijima iznijeti svoja očekivanja i želje.

Početak pregovora

Vijeće ovlašćuje **Evropsku komisiju** da vodi pregovore. Zajedno s njom Vijeće pregovora (svi zajedno ili podijeljeni u manje grupe) sa **zemljama kandidatima** (u velikoj grupi ili u pojedinim radnim grupama, ovisno o broju zemalja kandidata) o ugovoru za prijem u EU. **Vijeće** diskutira o modalitetima i kriterijima za pristupe i određuje vremenski plan kao i redoslijed pregovora.

Nakon toga se održava kratak *talkshow*. Komisija obavještava **Evropski parlament** o nastavku pregovora.

Glasanje u Vijeću i Evropskom parlamentu

Vijeće i **Evropski parlament** dobivaju ispregovarane ugovore. **Vijeće** odlučuje jednoglasno na osnovi saznanja i napravljenih dogovora o prijemu zemalja u EU. **Evropski parlament** odlučuje većinom glasova svojih članova o prijemu zemalja u Evropsku uniju. **Zemlje kandidati** mogu prisustvovati kao gosti za vrijeme glasanja u Parlamentu.

Mediji dokumentiraju glasanje, te nakon toga vode intervju s članovima Vijeća, zastupnicima/ama u Parlamentu, predstavnicima/ama novih zemalja članica, a intervju objavljuju u novinama.

Završna konferencija

Na **završnoj konferenciji** pred medijima i ostalim članovima gremija najprije govore predsjednik/ca Komisije, dvoje članova Vijeća, dvoje zastupnika Evropskog parlamenta i po jedan predstavnik/ca nove članice. Potpisuju se ugovori o pristupanju. Predsjednik/ca Evropske komisije svečano zatvaraju ceremoniju. Nakon toga **Evropska komisija** i predsjednik/ca **Vijeća** organiziraju zajednički *talkshow*.

Prijedlozi za podjelu uloga u odnosu na veličinu grupe

	25 učesnika/ca ¹	40 učesnika/ca	60 učesnika/ca	80 učesnika/ca ²
Vijeće	6 ³	12	20	27 ⁴
Evropska komisija⁵ (ukupno)	2	3	3	5
Parlament⁶ (ukupno)	9 ⁷	13	21	23
EVP	3	4	6	7
SPE	2	3	5	6
Liberali	2	2	4	4
Zeleni	1	2	3	3
Nordijska ljevica	1	1	2	2
UEN	1	1	1	1
Zemlje voljne pristupiti EU-u⁸	6 (3 zemlje po 2 osobe ⁹)	9 (3 zemlje po 3 osobe)	12 (4 zemlje po 3 osobe)	20 (5 zemalja po 4 osobe)
Mediji	2	3	4	5

Napomena za podjelu uloga: Preporučuje se da uloge u Komisiji, medijima i zemljama koje su voljne pristupiti Uniji daju angažiranim aktivnim učesnicima/ama. Iz ovog razloga (za razliku od stvarnosti) Vijeće bira predsjednika/cu. Parlament bira – kao i u stvarnosti – svog predsjednika/cu, dakako prema političkim, a manje prema ličnim saznanjima. Učesnike/ce treba motivirati da razvijaju svoje uloge sa smislom, ali i politički realistično.

¹ S manje od 25 učesnika/ca Planska igra gubi smisao. Moguće je, svakako, samo s ulogama Vijeća održati dvosatnu ili trosatnu simulaciju sjednice Vijeća. Ovo zapravo onda ni nije Planska igra u punom smislu.

² S više od 80 učesnika/ca može vrlo lahko doći do toga da se probije planirano vrijeme za Plansku igru.

³ Potrebno je pri odabiru učesnika/ca obratiti pažnju da po mogućnosti niko ne igra „sam sebe“. Učesnici/e Vijeća trebali bi dobiti neku drugu državu, a ne svoju (ukoliko su u Plansku igru uključeni učesnici/e iz više zemalja).

⁴ Na njemačkom jeziku postoje uloge za svih 27 zemalja članica. 7 uloga još nije prevedeno. Naravno je da je moguće da velike zemlje (Njemačka, Francuska, Velika Britanija, Italija, Poljska, Španija ili Rumunija) zastupaju dvije uloge.

⁵ Učesnici/e ove grupe samo odlučuju ko će zauzeti ulogu predsjednika/ce.

⁶ Stvarni odnosi zastupljenosti trebaju barem okvirno biti zadržani.

⁷ Neparan broj zastupnika/ca je pogodan s obzirom da parlament odlučuje većinski, a ne jednoglasno, te se tako izbjegava neriješena situacija.

⁸ Treneri/ce biraju četiri zemlje na svoju odgovornost.

⁹ Potrebno je pri odabiru učesnika/ca obratiti pažnju da po mogućnosti niko ne igra „sam sebe“. Učesnici/e Vijeća trebali bi dobiti neku drugu državu, a ne svoju (ukoliko su u Plansku igru uključeni učesnici/e iz više zemalja).

Tok Planske igre

1. dan

Vrijeme	Opis aktivnosti			
09:30 sati	Dolazak učesnika/ca i registracija na ulazu			
10:00 sati	Plenum: Dobrodošlica, predstavljanje trenera/ica, saopćavanje organizatorskih informacija (početak i kraj manifestacije prvi i drugi dan)			
10:30 – 10:45 sati	Plenum: Predstavljanje toka Planske igre oba dana (glavni trener/ica), ukoliko je moguće s vizuelizacijom (Power-Point-prezentacija ili flipchart)			
10:45 – 11:45 sati	Plenum: Podjela učesnika/ca u radne grupe (između 10 i 15 osoba) za uvodnu radionicu o Evropskoj uniji Grupe odlaze u svoje radne prostorije.			
11:45 – 12:00 sati	Pauza i podjela napitaka			
12:00 sati	Plenum: Predstavljanje toka Planske igre (glavni moderator/ica) i podjela uloga učesnicima/ama Grupe za Plansku igru (institucije) idu u svoje radne prostorije, čitaju uloge, smišljaju sebi odgovarajuće ime i pišu ga na karticu. Učesnici/e Komisije biraju predsjednika/cu; ova osoba priprema uvodni govor			
13:00 sati	Plenum: Glavni trener/ica pojašnjava principe Planske igre i zvanično je otvara			
13:15 sati	Plenum: Uvodni govor predsjednika/ce Komisije, nakon govora poziva sve prisutne da se priključe zvaničnom ručku u ime Evropske komisije			
13:30 – 14:30 sati	Ručak			
14:30 – 15:00 sati	Zemlje voljne pristupiti EU-u (zemlje): pišu zahtjeve, pripremaju prezentacije za razgovore u institucijama EU-a	Parlament (EP): Članovi EP-a predstavljaju sebe i svoje pozicije; potom biraju predsjednika/cu, zamjenika/cu i glasnogovornika/cu; iznalaženje zajedničkih pozicija, sastavljanje izvještaja za medije o pozicijama EP-a	Vijeće (Vijeće): Članovi Vijeća predstavljaju sebe i svoje pozicije, potom biraju predsjednika/cu, zamjenika/cu i glasnogovornika/cu; iznalaženje zajedničkih pozicija, sastavljanje izvještaja za medije o pozicijama Vijeća	Komisija (EK): sažima pozicije iz uvodnog govora; piše izjavu za medije i vodi prvi intervju s mediima
15:00 – 15:30 sati	Zemlje predaju zahtjeve Vijeću	Vijeće: predaje kopiju zahtjeva EP-u i EK-u s molbom da zauzmu stav i vode razgovore	Mediji: zahtjevi zemalja. izjava za medije EK-a i intervjui postavljaju se na zidne novine	

Vrijeme	Opis aktivnosti			
15:30 – 16:45 sati	Zemlje vode 15-ominutne razgovore s Vijećem, EP-om i EK-om , prate ih i intervjuiraju mediji. Mediji izvještavaju javnost. Vremenski tok razgovora odvija se prema prethodno pripremljenoj i svima podijeljenoj matrici (v. materijale).			
16:45 – 17:00 sati	Pauza			
17:00 – 17:30 sati	EP: vijeća o zahtjevu u vodi razgovor sa zemljama o dodjeli statusa kandidata	VIJEĆE: vijeća o zahtjevu u vodi razgovor sa zemljama o dodjeli statusa kandidata	EK: vijeća o zahtjevu u vodi razgovor sa zemljama o dodjeli statusa kandidata	Mediji: bilježe raspoloženje i očekivanja zemalja i vode s njima intervju
17:30 – 18:00 sati	EP: piše svoje stajalište o zahtjevima i predaje ih VIJEĆU	EK: piše svoje stajalište o zahtjevima i predaje ih VIJEĆU	VIJEĆE: čeka stajališta EP-a i EK-a, diskutira vlastite pozicije. Priprema mogućih pitanja prema EK-u i EP-u	
18:00 – 18:15 sati	Plenum: Glavni moderator/ica sažima protekli dan i objašnjava naredni.			

2. dan

Vrijeme	Opis aktivnosti			
9:00 sati	Dolazak učesnika/ca i trenera/ica			
9:15 sati	Plenum: Glavni moderator/ica pozdravlja prisutne i ukratko predstavlja tok dana / Planske igre.			
9:30 – 10:00 sati	VIJEĆE donosi odluku i odlučuje jednoglasno koje će zemlje dobiti status kandidata	EK i EP: EK posjećuje EP i informira se o stajalištu EP-a, te vodi razgovor o šansama pojedinih zemalja da dobiju status kandidata	Zemlje: Razgovori s medijima / lobiranje za vlastitu zemlju	Mediji: intervjui sa zemljama (<i>greenroom</i>)
10:00 – 10:15 sati	Plenum: Konferencija za medije – VIJEĆE proglašava svoju odluku koje su zemlje dobile status kandidata, te je obrazlaže. Zemlje koje nisu dobile status kandidata bave se odnosima s javnošću zajedno s medijskom grupom.			
10:15 – 10:30 sati	Pauza			
Od 10:30 sati	Pregovori koji će kandidati (ko!) u kojem trenutku (kada!) i pod kojim uvjetima (kako!) postati članicama EU-a.			
10:30 – 11:30 sati	VIJEĆE: dijeli se u pregovaračke grupe i pregovara u prisustvu jednog člana EK-a s KP-ima (zemlje su postale kandidati za pristupanje – KP) o sadržaju ugovora.	Varijanta 1 (jednostavna varijanta): EP i mediji sudjeluju kao posmatrači prilikom potpisivanja ugovora. Varijanta 2 (kreativna varijanta): EP i mediji pripremaju kratku (interaktivnu) završnu prezentaciju zašto države zapadnog Balkana moraju postati važnim dijelom EU-a.		

Vrijeme	Opis aktivnosti	
		Varijanta 3 (klasično političko obrazovanje – zahtjevnije): EP i mediji vode diskusiju kako građani/ke mogu imati više utjecaja na donošenje političkih odluka (kako u svojoj zemlji, tako i u EU), te zašto je ovaj utjecaj važan.
11:30 – 12:00 sati	EK i EP: članovi EK-a posjećuju EP, izvještavaju o pregovorima i na kraju pregovora predstavljaju ugovore. Parlament donosi odluku većinskim brojem glasova.	VIJEĆE: glasa jednoglasno o rezultatima pregovora, odn. ugovorima.
12:00 – 13:30 sati	Ručak sa zabranom davanja informacija o rezultatima glasanja ☺	
13:30 sati	Plenum: Svečano potpisivanje ugovora: KP (sada članica EU-a), EK i Vijeće u prisustvu medija; izjava za medije novih članica EU-a (prijašnjih zemalja, odn. KP) i naposljetku konferencija za medije	
14:00 sati	Kraj Planske igre	
14:00 – 14:30 sati	Pauza za piće	
14:30 – 15:30 sati	Evaluacija i rezultati Planske igre (poređenje s realnošću) i podjela certifikata o sudjelovanju	
15:30 – 15:45 sati	Pozdrav i kraj manifestacije	

Red Pregovora - Primjer

	Kandidat 1	Kandidat 2	Kandidat 3	Kandidat 4
Vijeće	1	2	3	4
Evropski parlament	2	3	4	1
Evropska komisija	3	4	1	2

Primjer za općenitu raspodjelu

	Kandidat 1	Kandidat 2	Kandidat 3	Kandidat 4
Vijeće	15:00	15:15	15:30	15:45
Evropski parlament	15:15	15:30	15:45	15:00
Evropska komisija	15:30	15:45	15:00	15:15

Primjer za vremensku raspodjelu

Smjernice za rad trenera/ica za vrijeme Planske igre

1. Treba postojati **glavni trener/ica bez vlastite grupe za koju je zadužen** koji će prije samog početka Planske igre predstaviti cijeli dok, te imati ovaj zadatak tokom cijele manifestacije. To znači, on/a govori o institucijama Evropske unije (Vijeće, Parlament i Komisija), imenuje pozicije i funkcije, obraća se učesnicima/ama stalno s „Vi“, odn. titulom (naprimjer, gosp. predsjedniče Komisije, gđo ministrice vanjskih poslova i sl.). Glavnog trener/icu treba imenovati prije početka kako bi se mogao pripremiti.
Prije početka Planske igre glavni trener/ica predstavlja njen tok i upućuje na posebnosti u vezi s prostorijama, grupama, prisutnosti gostiju i dr. Za vrijeme Planske igre glavni trener/ica vodi učesnike/ce kroz cijeli tok.
2. **Tok Planske igre** treba biti vizualiziran (skiciran) i prije njenog početka, i to na tabli ili flipchartu (za svaku prostoriju u Planskoj igri), te stajati učesnicima/ama na raspolaganju na papiru formata A4.
3. Napomene glavnog trenera/ice na **daljnji tok tokom Planske igre** za vrijeme plenarnih sastanaka (naprimjer, konferencije za medije). Na isti način kao pod 1. glavni trener/ica pojašnjava kako se nastavlja Planska igra. To je naročito važno kada se protokol iz nekog razloga mora spontano promijeniti (npr. produžene sjednice Vijeća jer Vijeće nije moglo postići dogovor u predviđenom vremenu). Ovo se tiče, prije svega, vremenskih pomjeranja.
4. **Uloga trenera/ice u pojedinim grupama Planske igre.** Svaki trener/ica trebao bi sebi dati identitet tokom Planske igre i odrediti sebi funkciju, naprimjer: politički savjetnik/ca predsjednika/ce Vijeća. Ukoliko trener/ica mora intervenirati tokom rada grupe, uvijek se obraća pod ovim identitetom, što znači da persira učesnike/ce, ond. oslovljava ih titulama, naprimjer: gosp. premijere, gđo ministrice vanjskih poslova... Trener/ica pazi i na to da ovo pravilo vrijedi i među učesnicima/ama.
5. Ukoliko se trener/ica mora uplesti u tok Planske igre, onda to treba, po mogućnosti, biti s **političkim, odn. strateškim argumentima**; znači, s argumentima u okviru Planske igre. Naprimjer: Ukoliko postoji problem da se ne može donijeti konačna odluka, treba ponovno pozvati zemlju kandidata na razgovor kako bi se dobile detaljnije informacije; ili ukazati na alternativu: Može li se politički dopustiti da zemlja ne bude primljena u EU?

Pauze za vrijeme Planske igre

Pauze su u Planskoj igri značajan element i svjesno su sastavni dio toka Planske igre. One ne služe za odmor učesnika/ca od „obavljenog“ posla nego nude slobodan prostor za vođenje razgovora između grupa, sklapanje savezništava kroz neformalne razgovore, te za informiranje medija o predstojećim koracima, što treba imati pozitivan odjek za vlastita nastojanja.

Učesnici/e trebaju biti svjesni toga da se put do pozitivnih odluka odvija na različitim nivoima. Često značajnu ulogu može imati i povjerljiv razgovor u četiri oka, kako bi se informirali donosioci odluka i kako bi se utjecalo na njih. Ovakvi potezi mogući su uglavnom tokom pauze.

Velika pauza namijenjena je EP-u, medijima i zemljama koje nisu dobile status kandidata; to je faza pregovora Vijeća, Komisije i kandidata o pristupu Evropskoj uniji. Postoje različite verzije kako se može upotpuniti ovo vrijeme:

Verzija 1 (jednostavna verzija):

EP, zemlje koje nisu dobile status kandidata i mediji sudjeluju kao posmatrači pregovora o ugovorima. Ovo može isprva djelovati vrlo dosadno, ali ima poseban značaj za razumijevanje procesa (težina pregovora).

Verzija 2 (kreativna verzija):

EP, zemlje koje nisu dobile status kandidata i mediji pripremaju kratku (interaktivnu) prezentaciju za kraj o tome zašto zemlje zapadnog Balkana predstavljaju važan dio Evropske unije. Treba dopustiti sve kreativne oblike u prezentaciji.

Verzija 3 (klasično političko obrazovanje – zahtjevnije):

EP, zemlje koje nisu dobile status kandidata i mediji diskutiraju o tome kako građani/ke mogu imati više utjecaja na donošenje političkih odluka (kako u svojoj zemlji, tako i u EU), te zašto je važno učešće u tome. U ovom slučaju krećemo se po rubu Planske igre ka metadiskusiji. Učesnici/e trebaju ostati u svojim ulogama.

Mediji – uloga mogućnosti?

Planska igra model je složenog sistema. Planske igre u političkom obrazovanju (*civic education*) predstavljaju simulaciju dijela nesagledivog političkoinstitucionalnog svijeta¹. U ovom svijetu nalaze se politički subjekti, društvo građanki i građana kao početna tačka i kao cilj političkog djelovanja, te mediji kao posrednici između politike i društva. Zbog toga su mediji također osnova i predmet političkog obrazovanja². Ovaj prilog ne bavi se najboljom tehničkom opremljenošću medijske grupe, već kako se medijska grupa u okviru Planske igre može bolje iskoristiti.

Mediji – posrednici između politike i društva

Ko želi biti informiran o politici, treba vijesti. U sredini između pošiljaoca i primaoca vijesti nalaze se mediji. Latinska riječ *medium* ne znači ništa drugo nego *mediji*. Svi oblici audiovizuelnih oblika prijenosa informacija, slika i vijesti nazivaju se *medijima*. U to se ubrajaju i novi mediji, kao što su internet, radio i televizija, te štampani mediji (štampa) – novine i časopisi. Mediji i štampa često označavaju isto³.

Mediji su u demokraciji četvrta snaga, odn. moć. Mediji su neovisno o državnoj podjeli vlasti između legislative (zakonodavna vlast kroz parlamente), egzekutivne (izvršna vlast kroz vlade) i sudska (pravosudna kroz sudove). Mediji imaju svoju političku moć tako što zagovaraju odluke ili odvrćaju od njih. Oni su zapravo više od sredine između primaoca i pošiljaoca vijesti.

Javno mišljenje često se naziva i „objavljenim mišljenjem“. Objavljivanjem mediji dobivaju na moći. Političari/ke koriste ovu moć medija kada, naprimjer, prave medijske kampanje. Naročito u diktaturama opozicija traži pristup javnosti preko medija: Samo onaj koga se čuje može nešto reći. Vlastodršci stoga sprječavaju slobodu štampe. Moć medija je zbog toga pod prijetnjom i mora biti zaštićena. Sloboda medija jedna je od najstarijih prava sloboda u demokraciji. Svi ustavi u demokratskim pravnim državama sadrže član koji osigurava slobodu medija. U Njemačkoj je to Član 5 Ustava, a u EU je to Povelja o osnovnim pravima Evropske unije, Član 11: „Sloboda medija i njena pluralnost se poštuju.“ „Istina“ je zato za medije samoobavezujuća; niko je ne može prisiliti.

I na jednom drugom području mediji su također dominantni u svakodnevnicima. Za mnoge ljude su jutarnje novine i večernji dnevnik na televiziji sastavni dio dnevnog ritma. Vijesti su, znači, značajne za ljude i kad ih se ne tiče sadržaj neke vijesti. A mediji su, otkad je Johannes Gutenberg⁴ izumio štampu knjiga početkom 15. st., također i riznica znanja. Stare novine daju uvid u prošla vremena.

Mediji su u realnosti:

- sredstvo saopćavanja i obavješćavanja (između politike i društva),
- sredstvo za kampanje (također političko sredstvo moći),

¹Massing, Peter 2006, Planspiele und Entscheidungsspiele, in: Bundeszentrale für politische Bildung (Hg.), Methodentraining für den Politikunterricht I, 2. Aufl., Bonn, str. 163-194.

² Mickel, Wolfgang W. 2003, Praxis und Methode. Einführung in die Methodenlehre der Politischen Bildung, Berlin: Cornelsen Verlag, str. 278

³ uporedi stručne leksikone: Schubert, Klaus / Klein, Martina 2006, Politiklexikon, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.

⁴ Giesecke, Michael 1998, Der Buchdruck in der frühen Neuzeit. Eine historische Fallstudie über die Durchsetzung neuer Informations- und Kommunikationstechnologien, Frankfurt/M.

- sredstvo za ritam (između jutarnjih novina i večernjeg dnevnika),
- sredstvo za dokumentiranje (arhiv ideja).

Mediji u Planskoj igri

Planske igre predstavljaju način učenja orijentiran na djelovanje. Djelovanje je radnja i osvrt na ovu radnju. Djelovanje u političkom obrazovanju može biti: realno djelovanje, simulacijsko djelovanje i produktivno stvaranje⁵. Realno djelovanje nije prisutno u planskim igrama. Medijske uloge su i simulacija i produktivno stvaranje.

Značaj medija za društvenu stvarnost u demokraciji mladima uglavnom nije poznato. Mediji su za njih samo sredstvo informiranja. Slobode i političke moći medija malo su svjesni. Planske igre, kakva je „Oblikovanje Evrope nanovo“, mogu pomoći u razumijevanju uloge medija. U pripremnoj fazi Planske igre, najkasnije za vrijeme podjele uloga, glavni trener/ica treba ukazati na različite funkcije medija. U ovaj uvod u funkcije medija ubraja se i napomena da su mediji neovisni. Oni su samostalni, autonomni subjekti s kojima moraju sarađivati oni o kojima izvještavaju. Političari/ke su stekli iskustvo ove autonomije, tj. da mediji izvještavaju samo o onome što žele. To je i razlog što sarađuju s medijima, kako bi dospjeli u javnost.

Mediji mogu pomoći u tome da planskim igrama daju jasnu strukturu. Slično ritualnom pogledu u novine i na dnevnik i mediji u Planskoj igri mogu odrediti vrijeme „emitiranja“. Čak i u kratkim planskim igrama konferencija za medije ili *talkshow* predstavljaju završetak manifestacije. *Talkshowi* ili videosnimci u obliku televizijskog dnevnika pogodniji su nego konferencija za medije s obzirom da medijska grupa objedinjuje na „pozornici“ nekoliko partnera u intervjuu, a ostatak učesnika/ca čini publiku.

Čak i na početku Planske igre, nakon faze čitanja, *talkshow* može ispuniti svoj zadatak! Često su učesnici/e Planske igre na početku preopterećeni, što se nerijetko navodi u evaluacijama. Učesnici/e su primorani za kratko vrijeme primiti mnoštvo informacija i pripremiti se za vlastitu ulogu. Stres uglavnom nestaje kad počne stvarna igra s ulogama. Ovaj „magični“ trenutak traženja identiteta u ulozi može se potpomoći ukoliko se medijskoj grupi da prilika da intervjuičaju učesnike/ce pred publikom u vidu *talkshowa*. Mediji su pokretači uloga. Sudionici/e tokom intervjua moraju brzo uskočiti u svoju ulogu i djelovati prilično uvjeravajuće.

Naravno, mediji i u planskim igrama imaju ulogu saopćavanja. Učesnicima/ama treba unaprijed objasniti da mogu koristiti medije da informiraju druge učesnike/ce ili gremije. Ovaj zadatak mediji mogu obaviti samo ako imaju dovoljno vremena za to. Tokom kratkih, jednodnevnih planskih igara često se zanemari potreba za informiranjem. Uvježbani učesnici/e znaju kako dobro iskoristiti vrijeme te kako skratiti vijest i pustiti je u javnost. To vrijedi i za ljude u medijskoj grupi i za ostale učesnike/ce. Moguć je važan učinak učenja! I u realnosti se događa da u medije dopiju samo političari/ke koji umiju prenijeti kratku i jasnu vijest. U planskim igrama treneri/ce mogu iskoristiti medije kao informacijski kanal. Naprimjer, za obavještanje drugih. Uputstva o toku Planske igre teško je unijeti jer se tako napušta nivo Planske igre i zalazi se u metanivo. Ukoliko se treneri/ice moraju držati vremenskih odrednica, mogu, primjerice, preko medija najaviti predstojeći štrajk na aerodromu, te da se u narednih 30 minuta moraju prezentirati rezultati jer odlazak u suprotnom neće biti moguć.

⁵ Reinhardt, Sybille 2005, Handlungsorientierung, in: Sanders, Wolfgang (Hg.), Handbuch politische Bildung, Schwalbach/Ts.: Wochenschau, S. 146-155.

U Planskoj igri o Evropskoj uniji mogu naročito opozicijske uloge u Parlamentu i zemlje koje nisu pozvane na pregovore o pridruživanju iskoristiti medije, te tako dospjeti u javnost. Ove grupe se ni u realnosti ne bi dosađivale, već bi pripremale medijske kampanje kako bi skrenule pažnju na sebe. Ovo je moguće i u Planskoj igri te može zaštititi uloge da se dosađuju.

U fazi evaluacije do izražaja posebno dolazi medijska funkcija dokumentiranja. Zidne novine i kratki članci mogu pomoći da se još jednom tematiziraju pojedine faze Planske igre, te da se razgovara o različitim stajalištima. Ukoliko su materijali bili produktivni, mogu se vrlo dobro prezentirati i stvarnim medijima.

Mediji su u Planskoj igri:

- iskustva autonomije (mediji mogu izvještavati, ali ne moraju),
- strukturalni instrumenti (vremenski određene medijske akcije),
- pokretači uloga (stvaranje identiteta kroz samostalno predstavljanje),
- sredstvo saopćavanja (između uloga i institucija),
- stimulator (prekinuti ustaljene situacije),
- sredstvo u kampanjama (između uloga i institucija),
- sredstvo za dokumentaciju (vizualizacija) ⁶.

⁶ Herdegen, Peter 2007, Planspiel, in: Lange, Dirk (Hg.), Methoden Politischer Bildung, Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren, str. 180-188.

WARM UPS

Impulsni lanac

Cilj: Vježba zagrijavanja na početku seminara

Tok: Grupa pravi krug držeći se za ruke. Trener/ica započinje vježbu jednim impulsom koji se nastavlja u krugu u smjeru kazaljke na satu. Na početku se može uzeti jednostavan primjer: Trener/ica pritišće svojom lijevom rukom ruku susjeda, a on/a ovaj impuls mora proslijediti dalje. Učesnici/e trebaju impuls proslijediti što brže. Satom/štopericom mjeri se potrebno vrijeme. Impuls se ponavlja i učesnici/e pokušavaju završiti krug čim prije.

Varijanta: Impulsi se mogu promijeniti, naprimjer:

- dignuti ruku i jednim pljeskom proslijediti impuls
- tzv. val *La ola*

Potrebno vrijeme: 5 – 10 minuta

Ciljna grupa: dob nije specifična, od 15 osoba

Prostor: prostorija dovoljna za grupu ili napolju

Materijal: sat sa sekundaricom ili štoperica

Roda i pingvin

Cilj: Vježba za protresanje, namijenjena za igranje napolju

Tok: Učesnici/e se pomiču kao pingvini malim brzim koracima, a da ne dižu stopala, te pritom drže ruke uz tijelo. Samo jedan učesnik/ca predstavlja rodu. Roda može ispružiti ruke pred prsa i skupljati i širiti ih, oponašajući tako kljun rode. Njene noge pomjeraju se paradnim, vojnim korakom. Roda pokušava, krećući se tako, uhvatiti pingvine. Ukoliko ga uhvati, i on postaje roda, sve dok sve više pingvina postane hvatačima. Na kraju su svi učesnici/e rode.

Potrebno vrijeme: 10 minuta

Ciljna grupa: dob nije specifična; najmanje 15 osoba, posebno pogodno za velike grupe

Prostor: prostorija dovoljna za grupu, optimalno napolju

Materijal: nije potreban

Toster

Cilj: Vježba zagrijavanja na početku seminara

Tok: Učesnici/e se dijele u grupe po troje i raspoređuju se po prostoriji. Trener/ica pojašnjavaju dolje opisane figure. U sredini stoji jedan učesnik/ca, pokazuje na jednu tročnu grupu iz kruga, te proziva jednu od dolje navedenih figura. Ova grupa mora na brzinu načiniti tu figuru. Ko je prespor, ide u krug itd.

Moguće je načiniti sljedeće figure:

Slon: Učesnik/ca na kojeg je pokazano čini središnju figuru i brzo se hvata rukom za nos; druga ruka čini surlu. Učesnici/e koji stoje sa strane svojom lijevom, odn. desnom rukom prave uši.

James Bond: Srednja figura savija ruku i izbacuje lakat naprijed, te gleda zavodnički; učesnici/e sa strane čuče i, gledajući u Boda, kažu „Oo, James“!

Toaster: Učesnici/e sa strane okreću se ustranu tako da se gledaju, te se drže za obje ruke. Srednja figura je tost koji skače iz tosteru i više „Pling“.

Stroj za pranje rublja: Učesnici/e lijevo i desno pružaju jedno drugom ruke i rukama formiraju krug. Osoba u sredini okreće glavu kao centrifuga.

Potrebno vrijeme: 10 minuta

Ciljna grupa: dob nije specifična, pogodno i za velike grupe

Prostor: prostorija dovoljna za grupu ili napolju

Materijal: nije potreban

Santa leda

Cilj: Vježba saradnje s karakterom formiranja grupe

Tok: U praznu veliku prostoriju postavljaju se dva stola. Oni predstavljaju spašavajuću santu leda. Svaki učesnik/ca uzima jednu stolicu, stavlja je negdje u prostoriju i penje se na nju. Pod predstavlja vodu. Cilj nije sam doći do spašavajućeg ledenog otoka, nego zajedno s grupom, a da niko ne ostane na malom komadu leda (stolici) ili u vodi (ako neko ne može doći do sljedeće stolice). Učesnici/e, znači, dolaze do sante leda samo preko stolica, te mogu pri tom pomicati stolice. Kao grupa moraju zajedno smisliti put, ko odakle dolaze do sante leda, ko slijedi itd.

Potrebno vrijeme: 15 minuta

Ciljna grupa: od 12 godina, od 10 osoba

Prostor: prostorija dovoljna za grupu

Materijal: stolica onoliko koliko je učesnika/ca, dva stola

Granice Evrope

Cilj: usmjeravanje ka temi, suočavanje s temom „Evropa“

Tok: Učesnici/e dobivaju po kartu Evrope. Trebaju olovkom opkružiti one zemlje za koje smatraju da će, prema njihovom mišljenju, 2020. g. biti članica Evropske unije. Potom učesnici/e porede svoje granice, pojašnjavaju ih, te diskutiraju o politici proširenja Evropske unije.

Ako he grupa velika, vježba se može igrati u manjim grupama.

Potrebno vrijeme: 30 – 45 minuta

Ciljna grupa: od 15 godina, 10 – 20 osoba

Prostor: stolice u krug u velikoj prostoriji

Materijal: karte Evrope

Metode za evaluaciju

Munjevita lopta

Cilj: Evaluacija bez komentara

Tok: Učesnici/e sjede na stolicama u krugu. Trener/ica baca loptu jednom učesniku/ci. Njega je, takoreći, pogodio grom. Učesnik/ca može, ali ne mora, dati kratku, nekomentiranu evaluaciju seminara/radionice. Kad završi, baca loptu drugom učesniku/ci. Samo onaj koji je uhvatio loptu, smije pričati. Izjave se ne komentiraju.

Ciljna grupa: dob nije specifična

Materijal: mala lopta

Semafor od karata

Cilj: Vlastita i grupna evaluacija

Tok: Učesnici/e sjede na stolicama u krugu. Svako dobiva po jednu crvenu, žutu i zelenu kartu, pri čemu crvena znači loše vrjednovanje, zelena dobro vrjednovanje, a žuta ni loše ni dobro. Trener/ica postavlja različita pitanja u vezi s evaluacijom seminara/radionice, kao naprimjer: Kako vam se dopala metoda? Je li vam tema bila zanimljiva? Imate li osjećaj da ste nešto naučili?

Nakon toga učesnici/e stavljaju svoje evaluacijske kartice ispred sebe na pod i gledaju evaluaciju drugih učesnika/ca. Trener/ica sažima evaluaciju i može postavljati moderirana pitanja pojedincima, te tako otvoriti mogućnost pojašnjenja vrjednovanja.

Potrebno vrijeme: 10 – 20 minuta

Ciljna grupa: od 12 godina

Materijal: po jedna crvena, zelena i žuta karta za svakog učesnika/cu

Stablo voća

Cilj: Vlastita i grupna evaluacija

Tok: Trener/ica crta na velikom plakatu/papiru drvo s granama i korijenjem. Učesnici/e dobivaju okrugle kartice u različitim bojama i pišu na njih svoje utiske sa seminara/radionice. Kartice se lijepe na stablo, pod stablo i ispod stabla. Pozitivne izjave stavljaju se kao zrelo voće na stablo, kritičke izjave stavljaju se kao opalo voće na livadu pod stablo, a ideje i impulse koji se još trebaju razvijati na korijenje. Nakon što su svi ispisali svoje „jabuke“ i stavili ih na odgovarajuće mjesto, grupa se osvrće na stablo i postavlja eventualno pitanja šta znače pojedina mišljenja.

Ciljna grupa: od 12 godina

Materijal: veliki papir, crvene, zelene i žute okrugle kartice, olovke i ljepilo

Pozdrav iz Evrope / u Evropu

Cilj: Vijest o utiscima sa seminara kroz pisanje razglednice sa seminara/radionice

Tok: Učesnici/e dobivaju kartice u obliku razglednica. Razglednice trebaju urediti tekstom i slikom, tako da reflektiraju sadržaj seminara, odn. radionice. Potom se razglednice ubacuju u sandučić i „šalju se“. Poštanski sandučić se dijeli učesnicima u krugu, tako što svako izvlači jednu razglednicu. Jedni drugima čitaju razglednice, pokazuju je drugima i razgovaraju o njima.

Potrebno vrijeme: 30 – 45 minuta

Ciljna grupa: od 12 godina, najviše 15 učesnika/ca

Materijal: kartice u obliku/veličini razglednica, bojice, eventualno kolažni papir i sl.

Napomene u vezi s evaluacijom

Tematska evaluacija temeljena na igri važna je za sam završetak Planske igre. Na taj način se mogu dati odgovori na pitanja u vezi s političkim činjenicama, historijskim podacima ili stvarnom radu političara/ki, te analizirati nejasnoće.

Prijenos rezultata Planske igre u realnost i poređenje s aktuelnom političkom situacijom nije dozvoljeno kako učesnici/e ne bi dobili krivu sliku.

Evaluacija se odvija na različitim nivoima, bilo u usmenom ili u pisanom obliku, s različitim metodama (primjerice, učesnici/e trebaju odgovarati na dolje postavljena pitanja).

1. Najprije treba zamoliti učesnike/ce da spontano iskažu svoje lično iskustvo iz Planske igre. Trener/ica može poticati na razgovor postavljajući uvodna pitanja stvarajući empatiju kod učesnika/ca.
2. Nakon toga – ovisno o veličini grupe – učesnici/e mogu iznijeti karakteristična mjesta svojih uloga. Tako će im biti jasnije ponašanje „konkurenata/ica“ u Planskoj igri, te će shvatiti zašto su neki učesnici/e zastupali kontradiktorne interese. Sad je trenutak da obradite eventualne sukobe uloga, probleme i pitanja koja su se pojavila tokom Planske igre. Treba porazgovarati o ulogama kojih se učesnici/e nisu držali, tj. koliko su učesnici/e uspjeli uživjeti se u uloge, odn. koliko su bili u stanju konsekvantno ostati u ulozi, a koliko su unijeli sebe u ulogu. Mogući sukobi uloga
3. Tematska se evaluacija sastoji naročito iz toga da se ulaže na poteškoće dinamike integracije u Evropskoj uniji i raskol između državnih interesa i evropske odgovornosti, te da se razgovara na osnovi situacije političara/ki. Ukoliko to struktura grupe omogućuje i ukoliko to učesnici/e žele, mogu se u cijeli proces uvesti dodatni, produbljujući materijali. Možda je moguće na osnovi tema s diskusije napraviti dodatni modul u okviru seminara.

Moguća **ključna pitanja** za završnu diskusiju:

- Šta su šanse, a šta rizici proširenja Evropske unije sa zemljama zapadnog Balkana i Turskom?
- Koje su najvažnije oblasti u kojima postoje problemi u vezi s evropskim ujedinjenjem u ovom kontekstu?
- Koji koncepti postoje za proširenje, odn. kako bi mogla u budućnosti izgledati Evropa 27+?
- Gdje su granice proširenja Evropske unije?
- Šta znači riječ "integracija" za pojedine zemlje, odn. zašto žele biti primljene u EU?
- Kako mora biti organizirana veća Evropska unija?
- Šta su prednosti, a šta nedostaci intenzivne saradnje u EU-u?
- Kakvu ulogu u svjetskoj politici može igrati proširena EU?
- Koja zemlja ima dobre šanse da uskoro bude primljena u EU?
- Koliko je fiktivan scenarij?
- Kako bi mogao izgledati vremenski plan? Kako on izgleda u stvarnosti?
- Koji se redoslijed može očekivati kod prijema novih država? Zašto?

- Kako izgledaju konkretni modaliteti pristupa? Koja prilagođavanja treba očekivati u pristupnom procesu?
- Kako će izgledati odnos između država zapadnog Balkana, te između zemalja evropskog Sredozemlja?
- Šta su najveći problemi prilikom ocjenjivanja spremnosti na proširenje Evropske unije?
- Hoće li zemlje zapadnog Balkana jedna drugoj pružati podršku u procesu prijema u EU?
- Koja se politička pitanja moraju hitno riješiti prije proširenja s državama zapadnog Balkana?

Kratak opis: Albanija

Površina:	28.748 km ²
Broj stanovnika:	3,172 Mio.
BND po stanovniku:	2.930 US-dolara
Stopa rasta:	5,0%
Stopa nezaposlenosti:	13.2%

www.weltalmanach.de (2009)

Albanija (albanski: *Shqipëri/Shqipëria* ili *Republika e Shqipërisë*) jeste zemlja u jugoistočnoj Evropi. Graniči na sjeveru s Crnom Gorom i Kosovom, na istoku s Makedonijom, a na jugu s Grčkom. Prirodne granice ima na Jadranskom moru i Jonskom moru, pa se stoga ubraja u zemlje Mediterana. Albanija je članom u Ujedinjenim narodima i u Vijeću Evrope. 3. aprila 2008. g. Albanija je pozvana u NATO da pristupi 2009. g.

Sa svojom površinom od 28.748 km² Albanija je nešto manja od Belgije i ima otprilike 3,2 miliona stanovnika, nešto manje nego Berlin.

Period nakon tranzicije 1990. g. donio je velika *demografska pomjeranja*. S jedne strane stotine hiljada Albanaca emigriralo je što legalno što ilegalno u Italiju, Grčku, druge zemlje EU-a i u Sjevernu Ameriku, s druge strane su glavni grad Tirana i lučki grad Durrës zabilježili enormno povećanje broja stanovnika kroz unutrašnje migracije. (Tirana je 1990. g. imala 250.000 stanovnika, a danas preko 600.000). Selo i ne mali broj manjih gradova su napušteni. U narednim godinama će stotine sela ostati skroz bez stanovništva. Albanci su prije 1990. g. imali najveći prirodni priraštaj u Evropi (kontracepcijska sredstva su bila zabranjena), a danas je spao na evropski prosjek s nešto manje od dva djeteta po ženi. Ovakvo stanje i neprestano iseljavanje uzrokuju brzo starenje albanskog stanovništva, iako to još nije snažno vidljivo zbog dobro zastupljene generacije mladih dobi od 15 do 30 godina.

Prije Drugog svjetskog rata 70% stanovništva izjašnjavalo se kao sunitski muslimani. 20% su bili pravoslavci, a u što su se praktično ubrajali i manjinski narodi. Oko 10% su bili rimokatolici. Pravoslavni Albanci su živjeli uglavnom na jugu, katolici na sjeverozapadu, a muslimani su, izuzevši neke planinske regije, bili posvuda prisutni.

1967. g. objavljena je totalna zabrana religija. Albanija je postala prva *ateistička zemlja*. Godinu kasnije Albanija je istupila iz Vijeća za međusobnu privrednu pomoć i Varšavskog pakta i ostala je na staljinističkom pravcu.

Iako su vidljivi napreci u privatizaciji i uspostavi pravnog okvira, i dalje postoje ogromni strukturni problemi: Ekonomski rast počiva velikim dijelom na novčanim prilivima međunarodnih donatora i Albanaca koji žive u dijaspori, te građevinarstvu koje cvjeta radi pranja novca od ilegalnih prihoda. Još uvijek se trećina stanovništva bavi poljoprivredom, koja čini jednu četvrtinu BDP-a, i živi od samozbrinjavanja. Ni turizam nije posebno razvijen. Gotovo polovina stanovništva preživljava dnevno s manje od 2 dolara i stoga Svjetska banka Albaniju smatra *siromašnom*.

Jedan od najvećih problema zemlje jeste slaba infrastruktura. Transportne ceste su uglavnom loše, snabdijevanje vodom je često ograničeno na nekoliko sati, a nestanci struje, pogotovu u zimskom periodu, spadaju u svakodnevnicu. Ovakve okolnosti odvlače strane investitore, ali i domaćim stvaraju poteškoće da budu produktivni i povoljni.

Gašenje bugarske termoelektrane Kosloduj krajem decembra 2006. g. pooštrila je situaciju: Albanija, koja sama proizvodi struju isključivo preko hidrocentrala, morala je iz Bugarske uvoziti struju kao i susjedne zemlje.

Ekonomski rast počiva na stalnom porastu aktivnosti u građevinarstvu, ali i malih preduzeća i uslužnih djelatnosti. Poljoprivreda, industrija i rudarstvo slabije napreduju zbog velike energetske krize koja je prouzrokovala pad proizvodnje. Poljoprivreda ima i dalje značajan udio u BDP-u; najveći udio je u uslužnim djelatnostima s 46,4%, kao posljedica građevinarstva s 14,3%. Industrija je donijela 9,7%, a transport 8,9%. Službeni podaci ni blizu ne pokazuju visok stepen nezaposlenosti.

Kratak opis: Bosna i Hercegovina

Površina:	51.129 km ²
Broj stanovnika:	3,926 miliona
BND po stanovniku:	3.230 US-dolara
Stopa rasta:	6,0 (2005)
Stopa nezaposlenosti:	31,0 (2006)

www.weltalmanach.de (2009)

Raspad bivše Jugoslavije doveo je u posljednjih 20-ak godina do mnogo patnje i prolivene krvi. Danom proglašenja neovisnosti Bosne i Hercegovine Evropska unija očekuje mirnu budućnost, te stabilnost i privredni prosperitet na cijelom Balkanu.

Najvažnije nastojanje politike Bosne i Hercegovine jeste brzo približavanje, odn. ulazak u euroatlantske strukture s ciljem članstva u EU-u i NATO-u. Ovo je konsenzus svih političkih stranaka u zemlji, koja se temelji na principu etničkog pariteta tri konstitutivna naroda.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)

Pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s EU-om završeni su u decembru 2006. g. SSP je parafiran 4.12.2007. g., a potpisan 16.6.2008. g. EU je uvjetovala BiH u potpisivanju SSP-a time što je zahtijevala dugo očekivanu reformu policije. Policijske snage oba entiteta do tada nisu sarađivale. To je uveliko sprječavalo zajedničku potragu za ratnim zločincima. Nakon četverogodišnjih pregovora Parlament Bosne i Hercegovine usvojio je u aprilu 2008. g. reformu policije. Reforma nije dovela do toga da se policijske snage dva entiteta ujedine, ali jeste da u budućnosti usko sarađuju. Teoretski, Sporazum nudi prednosti kako za zemlje kandidate, tako i za zemlje članice. Ovo se naročito tiče trgovine s obzirom da se polako ukidaju carine, a poboljšava se kreditni *rating* države kroz ugovore o trgovini i transportu, što može imati posljedicu da poraste broj stranih investicija. Osim toga, zemlje kandidati stječu mogućnost za korištenje sredstava iz različitih fondova EU-a, koji su namijenjeni razvoju poljoprivrede, obrazovnog i zdravstvenog sektora, te kulture i umjetnosti.

Prilagođavanje bh. prava normama Evropske unije – a radi se o 1.200 zakona – važan je sastavni dio Sporazuma. Prilagođavanje se mora završiti u narednih šest godina. Mnogi bh. političari/ke pokušavat će braniti svoje lokalne interese, te izbjeći ili blokirati Sporazum.

Uprava u Bosni i Hercegovini

U američkom gradu Daytonu 21. novembra 1995. sve zaraćene strane potpisuju mirovni sporazum, čime je neslužbeno završen rat. Konačni sporazum potpisan je u Parizu 14. decembra 1995. Dejtonski sporazum potvrdio je Bosnu i Hercegovinu kao samostalnu i suverenu državu u evropskoj porodici država. Prema ugovoru Bosna i Hercegovina sastoji se iz dvije administrativne jedinice: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, te Brčko-Distrikta BiH, koji ima poseban status i ne pripada nijednom entitetu. Federacija Bosne i Hercegovine podijeljena je na deset kantona.

Politika u Bosni i Hercegovini

Izbori 1. oktobra 2006. g. trebali su označiti početak bolje budućnosti jer je međunarodna zajednica htjela 2007. g. povući Visokog predstavnika i dati Bosni i Hercegovini punu suverenost.

Ekonomska situacija u Bosni i Hercegovini

Mogućnost rasta Bosni i Hercegovini nudi se u sljedećim sektorima: strujna industrija (jedinu neto izvoznik struje u regiji), poljoprivreda (eko-proizvodi), drvoprerađivačka industrija, građevinska industrija (posebno saobraćajna infrastruktura), obrada metala i turizam.

Kratak opis: Hrvatska

Površina:	56.542 km ²
Broj stanovnika:	4,441 Mio.
BND po stanovniku:	9.310 Euro
Stopa rasti:	4,8%
Stopa nezaposlenosti:	11,6%

www.weltalmanach.de (2009)

U Hrvatskoj je počeo rat 1991. g., nakon što su se Hrvati na referendumu većinski izjasnili za neovisnost, te nakon što je došlo do sukoba između Srba i Hrvata u Krajini i Slavoniji. 1991. g. je Hrvatska objavila svoju neovisnost, kao što je to prethodno učinila Slovenija; veći dio zemlje bio je pod opsadom jugoslavenske armije, koja je prevladavala Srbima. I u Bosni i Hercegovini su hrvatske jedinice borile se protiv jugoslavenske vojske. 1993. g. je i tamo došlo do oružanog sukoba između bosanskih Hrvata i muslimana. Tek početkom 1995. g. Hrvatima je kroz ofanzivu pošlo za rukom vratiti područja koja su bila pod srpskom opsadom. U decembru 1995. g. je potpisan Dejtonski mirovni sporazum, kojim je okončan rat na Balkanu.

Politički sistem i unutrašnja politika

Hrvatski politički sistem je predsjednički, tj. hrvatski predsjednik ima značajan utjecaj na važna politička pitanja (posebno na vanjsku politiku). Moć predsjednika je zasluga Franje Tuđmana, koji je zemlju kroz ratne godine doveo do neovisnosti. Reformom ustava iz 2001. je dio dužnosti predsjednika prenesen na vladu i manjim dijelom na parlament.

Unutrašnja politika zemlje je pod velikim utjecajem rata. Stoga je cilj vlade brz privredni oporavak zemlje, a sve sa željom za ulazak zemlje u EU i NATO. Od 2000. Hrvatska je mnogo napredovala, ali je ipak zaostala u području reformi pravosuđa. Bez obzira na to, u Hrvatskoj se etablirala demokratska politička kultura, potpomognuta raznolikošću medija i stranaka i privrednim razvojem. Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU 2001. Hrvatska se obavezala da u svoj pravni sistem u roku od 6 godina preuzme 60% evropskog pravnog sistema.

Ipak, potrebno je savladati značajne izazove u ključnim oblastima, kao što su:

- reforma neučinkovitog pravosudnog sistema
- reforma javne uprave i borba protiv još uvijek rasprostranjene korupcije
- pojačana pažnja na pravima manjina, prije svega povratak izbjeglica
- potraga za ratnim zločincima
- nastavak regionalne saradnje od značajne je važnosti kao i nastojanja u vezi s bilateralnim problemima sa susjedima, posebno u oblasti obilježavanja granica

Privreda Hrvatske

Posljednjih godina su u Hrvatskoj zabilježeni primjetni ekonomski uspjesi. Rast privrede je 2003. iznosio 4,5%, stopa inflacije je pala na 1,5%, što predstavlja najbolju vrijednost svih zemalja u razvoju u istočnoj Evropi. Podaci o privredi su bolji nego u mnogim istočnoevropskim zemljama koje su već pristupile Uniji. Uspjehe u privrednom razvoju umanjuju još uvijek visoka stopa nezaposlenosti, loš socijalni sistem i prezaduženost države, koja vladu primorava na štednju. U oblasti poljoprivrede i brodogradnje su

privatizacije državnih preduzeća protekle s mnogo muke. Pored toga, Hrvatska se mora boriti i s visokim stepenom korupcije. Nedostatak pravne sigurnosti, visoki troškovi proizvodnje i precijenjena nacionalna valuta «kuna», koja koči izvoz hrvatskih proizvoda, i dalje predstavljaju probleme hrvatskoj privredi.

Vanjska politika Hrvatske

Primarni cilj hrvatske vanjske politike jeste što brži ulazak u EU i NATO. Time su joj zagarantirane privredne i sigurnosne povlastice. U sigurnosnoj i odbrambenoj politici Hrvatska od 2000. g. učestvuje u programu «Partnerstvo za mir» i član je «Vilnius grupe», zemalja koje žele članstvo u NATO-u. Hrvatska je početkom 2003. Evropskoj komisiji uputila zahtjev za članstvo i od jula 2004. je zvanični kandidat.

Odnose s EU pomutilo je oklijevanje u izručenju osumnjičenih ratnih zločinaca Haškom tribunalu ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji. EU je saradnju s Tribunalom naznačila kao važan uvjet za priključenje. Zbog toga je EU privremeno obustavila početak pregovora o pristupanju Hrvatske.

Još jedan problem predstavlja sukob sa Slovenijom u vezi s pomorskim granicama. Posljednih se godina ovaj sukob zaoštrio i dospio je do međunarodnog suda. Mada je Slovenija zbog ove situacije svoju podršku Hrvatskoj u pregovorima za članstvo stavila pod znak pitanja, odnosi dviju država uglavnom su stabilni zbog duboke privredne i kulturne povezanosti.

Početkom 2008. g. pregovori s Hrvatskom bili su u zastoju: Hrvatska je 1. januara 2008. g. jednostrano proglasila ribarsku zonu izvan hrvatskih teritorijalnih voda, te time opteretila odnose kako sa svojim susjedima Italijom i Slovenijom, tako i sa samom Evropskom unijom. Zvanični Zagreb govorio je da se radi o ekološkoj zoni za zaštitu ribe u Jadranskom moru. Istovremeno je Hrvatska ugrožavala međunarodna prava izvan svojih teritorijalnih zona. Proglašena zona bila je veličine 25.000 kvadratnih kilometara. Hrvatska se strana pozvala na međunarodno pravo i ukazala na to da su već postojali isti slučajevi i ranije: I Slovenija i Italija su jednostrano proglasile slične zone.

Kratak opis: Kosovo

Površina:	10.887 km ²
Broj stanovnika:	2,127 miliona
BND po stanovniku:	nema podataka
Stopa rasta:	nema podataka
Stopa nezaposlenosti:	35-50%

www.weltalmanach.de (2009)

Proces raspada bivše Jugoslavije donio je mnogo patnje i krvoprolića u posljednjih gotovo 20 godina. Danom proglašenja neovisnosti Kosova Evropska unija se nada da je takva prošlost iza nas i da se možemo usmjeriti ka budućnosti. Za cijeli Balkan Evropska unija želi u budućnosti mir, stabilnost i ekonomski prosperitet.

Srbija i kosovski Albanci nisu bili, a nisu ni sada jedinstvenog stava u vezi s pravnim statusom pokrajine. Kosovo se proglasilo neovisnost, a Srbija vidi Kosovo i dalje kao dio svog državnog teritorija. Od 1999. g. Kosovo je pod upravom Ujedinjenih naroda. Osnova za to je Rezolucija 1244 Vijeća sigurnosti UN-a od 10. juna 1999. g. Nju je donijela Misija Ujedinjenih naroda „UNMIK“ (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo). UNMIK je zadužen da, nakon ratnih događanja, uspostavi prijelaznu upravu za ponovno uspostavljanje normalnih uvjeta za život.

Posljednjih mjeseci na Kosovu su se dogodile značajne promjene: Nakon dugogodišnjih ali neuspješnih pregovora između Srbije i kosovskih Albanaca o konačnom statusu Kosova, ono je 17. februara 2008. g. proglasilo svoje odcjepljenje od Srbije. 22 zemlje Evropske unije, a među njima i Njemačka, Francuska, Velika Britanija i Italija, u međuvremenu su priznale Kosovo. Time je okončan težak proces raspada bivše Jugoslavije. Evropska unija se nada da je time ova regija na mirovnom putu.

Neovisnost Kosova

Vanjski odnosi su zbog svađe oko diplomatskog priznavanja još uvijek u sjeni. Niz država, među njima i Njemačka, od februara 2008. g. otvorile su i ambasade u Prištini. S izuzetkom Srbije svi neposredni susjedi, Albanija, Crna Gora i Makedonija, uspostavili su diplomatske odnose s Kosovom. Upravo priznavanje Kosova od strane bivših jugoslavenskih republika Srbiju se posebno razljutilo i razočaralo.

U Jugoslaviji je Kosovo bila najsiromašnija regija. Razlog za to je bila – pored opće zaostalosti – i promašena ekonomska i strukturna politika u posljednjih 30 godina. Na Kosovu se smještala uglavnom industrija za proizvodnju sirovina, a manje na daljnju obradu. Iako su jugoslavenske republike subvencionirale Kosovo, investicije su u šezdesetim i sedamdesetim godinama bile tek na nekih 50% jugoslavenskog prosjeka.

Privreda

Privreda Kosova oslanja se na male seoske porodične poduhvate – uzgoj žitarica (pšenica i kukuruz), suncokreta, repe, šećerne repe i grožđa – kao i na privatna preduzeća u trgovinskom i građevinskom sektoru. Industrijski sektor pokrivaju oblasti: rudarstvo, hemija, elektronika, tekstil, građevinske sirovine i drvo. U rudarstvu su prisutni: rudača, uglj, živa i cink. Industrijski je sektor prilično slab.

Službena valuta je euro, iako Kosovo nije članica Evropske unije. Kao nekadašnju drugu valutu uprava UNO-a uvela je 1999. g. njemačku marku, a kasnije ju je zamijenio euro.

U područjima gdje uglavnom živi srbijansko stanovništvo može se platiti u srbijanskim dinarima.

Nezaposlenost i siromaštvo

Od milion radno sposobnih stanovnika trenutno ima samo 325.000 radnih mjesta (uključujući ne registrirano crno tržište). Godišnje je dodatnih 36.000 mladih ljudi na tržištu rada.

Nezaposlenost je posljednjih godina malo opala (2001: 57,1%, 2002: 55%, 2003: 49,7%). 2008. g. nezaposlenost je bila između 42 i 43%. Starosna grupa između 16 i 24 godine je s 60% naročito zahvaćena. Prema podacima Svjetske banke 37% stanovništva živi ispod granice siromaštva (prihod ispod 1,37 eura po danu i stanovniku), a 15% ispod granice ekstremnog siromaštva (prihod ispod 0,93 eura po danu i stanovniku).

Kratak opis: Makedonija

Površina:	25.713 km ²
Broj stanovnika:	2,036 miliona
BND po stanovniku:	3.070 eura
Stopa rasta:	3,0%
Stopa nezaposlenosti:	35%

www.weltalmanach.de (2009)

Makedonija je kontinentalna zemlja i graniči na sjeveru sa Srbijom i Kosovom, na istoku s Bugarskom, na jugu s Grčkom i na zapadu s Albanijom. Makedonija je bila najjužnija republika bivše Jugoslavije i 1991. g. je, nešto kasnije nego Hrvatska i Slovenija, proglasila svoju neovisnost.

Maternji jezik većine stanovništva je makedonski; jezik s brojem govornika kojima je to maternji jezik na drugom je mjestu albanski. Regionalno se govori još i turski, srpski, a mnogi Romi romski. Većina Roma preuzela je jezik područja u kojem žive.

Država i politika

Makedonija je, prema makedonskom Ustavu od 1991. g., republika s oblikom vladavine „parlamentarna demokracija“. Makedonski stranački sistem obilježen je dvostrukom polarnošću: jedna strana je etničko-nacionalna (slavensko-makedonska i albanska), a druga strana je politička (postkomunistička i protukomunistička).

Susjedski odnosi

Zbog sukoba oko naziva države Grčka je u aprilu 2008. g. spriječila ulazak Makedonije u NATO, koji je Makedonija željela. Vanjska politika Makedonije prožeta je nastojanjima da postane članicom NATO-a i Evropske unije. Međutim, susjed Grčka protivi se tome i stvara otpor prijemu Makedonije pod nazivom Republika Makedonija.

Bugarska je kao prva zemlja priznala neovisnost Republike Makedonije 15. januara 1992. g. i to pod njenim ustavnim imenom. Bugarska je, ipak, odbijala postojanje zasebne makedonske nacije i zasebnog makedonskog jezika. To je dovelo do određenih komplikacija prilikom potpisivanja ugovora između dviju zemalja.

Srbija gleda kritički na svog južnog susjeda, s obzirom da se Makedonija odcijepila od Jugoslavije i stala na stranu NATO-a u sukobu oko Kosova. Makedonija je zajedno s Crnom Gorom u jesen 2008. g. priznala neovisnost Kosova. Pristup NATO-u i EU-u centralne su teme makedonske vanjske politike.

2004. g. stupio je na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Evropskom unijom.

Makedonija je u Jugoslaviji bila privredno najzaostalije područje zemlje s vrlo slabo razvijenom industrijom i s vrlo siromašnim nalazištima sirovina. 2000. g. je još uvijek prihod iz poljoprivrede iznosio 9,7% BND-a, a samo 31,6% iz industrije. Stopa

nezaposlenosti od 35% i dalje je na zabrinjavajućem nivou. Makedonija je jedna od najsiromašnijih zemalja Evrope.

Privredna situacija

Zemlja pati od tipičnih problema postsocijalističke države, npr. raširena korupcija, glomazan birokratski aparat i neučinkovita (još uvijek državna) industrijska preduzeća. Siva ekonomija čini u Makedoniji do 45% bruto nacionalnog proizvoda.

Još uvijek visoka nezaposlenost predstavlja jedan od osnovnih privrednih problema. Trgovinski bilansni deficit je visok, uvoz premašuje izvoz za preko 70%. Ovo je dosad bilo izbalansirano transfernim plaćanjima Makedonaca koji žive u inostranstvu.

Exkurs:

Der Disput um den Verfassungsamen „Republik Mazedonien“ begann mit der Unabhängigkeitserklärung Mazedoniens im Jahre 1991 und dauert bis zum heutigen Tag an. Anfangs fürchtete Athen territoriale Ansprüche Skopjes auf die griechische Provinz mit dem Namen Mazedonien. Bis 1993 verzögerte das die internationale Anerkennung des jungen Staates, der im April 1993 als FYROM in die Vereinten Nationen aufgenommen wurde. Im Februar 1994 verhängte Griechenland unter der Ägide von Premierminister Andreas Papandreou ein Handelsembargo über Mazedonien.

1995 kam Bewegung in den Konflikt. Dank der internationalen Vermittler Cyrus Vance und Lord Owen unterzeichneten Skopje und Athen ein Interimsabkommen. Nach diesem Abkommen, welches 2002 ausgelaufen ist, änderte Mazedonien seine Staatsflagge: Sie zeigt jetzt nicht mehr den "Stern von Vergina", sondern eine stilisierte Sonne. Zuvor hatte Mazedonien seine Verfassung um drei Passagen ergänzt, wonach es auf territoriale Ansprüche gegenüber seinen Nachbarn verzichtet, sich nicht in deren innere Angelegenheiten einmischt und Grenzänderungen allenfalls in Übereinstimmung mit internationalen Normen anstrebt.

Eine mögliche Lösung hat die Brüsseler Nichtregierungsorganisation "International Crisis Group" (ICG) vorgeschlagen. Darin listet die ICG drei Schlüsselemente auf, die beiden Seiten eine Einigung ohne Gesichtsverlust ermöglichen könnten. So ist ein bilateralen Vertrag zwischen Mazedonien und Griechenland vorgesehen, der Griechenland berechtigt, für seinen Nachbarn die Bezeichnung "Ober-Mazedonien" oder eine andere zusammengesetzte Formel zu verwenden. Gleichzeitig dürfen Unternehmen beider Staaten für Waren und Dienstleistungen, die auf dem jeweiligen Territorium produziert werden, den Namen "Mazedonien" führen. Demgegenüber wird Mazedonien von der internationalen Staatengemeinschaft unter dem verfassungsmäßigen Namen "Republika Makedonija" anerkannt.

Kratak opis: Crna Gora

Površina:	13.812 km ²
Broj stanovnika:	622.000
BND po stanovniku:	4.130 eura
Stopa rasta:	16,1%
Stopa nezaposlenosti:	9,0%

www.weltalmanach.de (2009)

Crna Gora (na albanskom j.: *Mali i Zi*). Ova balkanska zemlja je s oko 622.000 stanovnika (popis stanovništva 2003. g.: 620.145) i površinom od 13.812 km² jedna od manjih zemalja Evrope. Planinska područja rijetko su naseljena. Glavni grad je Podgorica.

Crna Gora članom je Ujedinjenih naroda, OSCE-a i Vijeća Evrope. 43% stanovnika Crne Gore naziva se Crnogorcima, 32% Srbima, oko 8% Bošnjacima, do 5% Albancima i do 4% slavenskim muslimanima. Pitanje jesu li Crnogorci zaseban narod ili su dio srpskog naroda sporno je i među stanovnicima Crne Gore; posebice konzervativni Srbi smatraju veliki dio Crnogoraca kao sastavi dio srpskog naroda.

Također postoje različite težnje u pogledu naziva nacije kod najveće manjine, prije svega kod Bošnjaka i slavenskih muslimana koji žive na sjeveru zemlje (crnogorski dio Raške, odn. Sandžaka).

Crna Gora smatrala se od 90-ih godina kao središte međunarodnog krijumčarenja cigaretama. Opozicija vidi razloge za kampanju za neovisnost zemlje u tome što je premijer Đukanović umiješan u krijumčarenje. Vezano za to premijer Crne Gore Đukanović dobrovoljno se predao u martu 2008. g., nakon što je u februaru iste godine ponovno izabran na mjesto premijera, službenicima u Bariju u Italiji. Ispitivanje je obuhvaćalo 80 pitanja. Dogovor sa sudom u Bariju, koje je bio Đukanovićev uvjet za dobrovoljno odgovaranje na pitanja, spriječio je objavljivanje sadržaja ispitivanja. Ispitivanje se trebalo dogoditi još u ljeto 2007. g., ali je uslijedilo tek krajem marta pošto je Đukanović ponovno izabran za premijera, nakon što je njegov stranački kolega samo nakon godine dana zbog bolesti morao napustiti poziciju.

I dan-danas se Crna Gora suočava sa sve većim krijumčarenjem narkotika, cigareta, oružja, ljudi, ukradenih vozila iz EU-a, kao i s nerazjašnjenim naručenim ubistvima organiziranog kriminala. Primjer za to jeste i nerazjašnjen slučaj ubistva Duška Jovanovića u noći s 24. na 25. maj 2004. g., šefa redakcije novine Dan, koja se kritički pisala o vlasti. Proces protiv glavnog osumnjičenog obustavljen je krajem 2006. g. zbog nedostatka dokaza.

U najznačajnija rudna bogatstva ubrajaju se boksit, željezna ruda i drveni ugalj; u industriji se obrada duhana, aluminijske soli smatraju najznačajnijim ograncima proizvodnje. U oblasti poljoprivrede najviše se uzgaja povrće, žitarice, krompir, duhan, vino, agrumi, masline i smokve. Osim toga, značajnu ulogu igra turizam. 15% BND-a dolazi iz ove branše; Crna Gora je prema World Travel & Tourism Councilu (WTTC) jedna od tri destinacije s najvećim rastom.

1999. g. kao valuta uvedena je njemačka marka. U procesu prelaska s njemačke marke na euro, euro je 2002. g. postao platna valuta. S obzirom da Crna Gora nije dijelom Evropske monetarne unije, ima pravo izrađivati vlastite kovanice eura.

Krajem 2005. g. je Crna Gora ponovno, prvi put nakon 1913. g., izdala svoje poštanske marke.

Kratak opis: Crna Gora

Površina:	13.812 km ²
Broj stanovnika:	622.000
BND po stanovniku:	4.130 eura
Stopa rasta:	16,1%
Stopa nezaposlenosti:	9,0%

www.weltalmanach.de (2009)

Crna Gora (na albanskom j.: *Mali i Zi*). Ova balkanska zemlja je s oko 622.000 stanovnika (popis stanovništva 2003. g.: 620.145) i površinom od 13.812 km² jedna od manjih zemalja Evrope. Planinska područja rijetko su naseljena. Glavni grad je Podgorica.

Crna Gora članom je Ujedinjenih naroda, OSCE-a i Vijeća Evrope. 43% stanovnika Crne Gore naziva se Crnogorcima, 32% Srbima, oko 8% Bošnjacima, do 5% Albancima i do 4% slavenskim muslimanima. Pitanje jesu li Crnogorci zaseban narod ili su dio srpskog naroda sporno je i među stanovnicima Crne Gore; posebice konzervativni Srbi smatraju veliki dio Crnogoraca kao sastavi dio srpskog naroda.

Također postoje različite težnje u pogledu naziva nacije kod najveće manjine, prije svega kod Bošnjaka i slavenskih muslimana koji žive na sjeveru zemlje (crnogorski dio Raške, odn. Sandžaka).

Crna Gora smatrala se od 90-ih godina kao središte međunarodnog krijumčarenja cigaretama. Opozicija vidi razloge za kampanju za neovisnost zemlje u tome što je premijer Đukanović umiješan u krijumčarenje. Vezano za to premijer Crne Gore Đukanović dobrovoljno se predao u martu 2008. g., nakon što je u februaru iste godine ponovno izabran na mjesto premijera, službenicima u Bariju u Italiji. Ispitivanje je obuhvaćalo 80 pitanja. Dogovor sa sudom u Bariju, koje je bio Đukanovićev uvjet za dobrovoljno odgovaranje na pitanja, spriječio je objavljivanje sadržaja ispitivanja. Ispitivanje se trebalo dogoditi još u ljeto 2007. g., ali je uslijedilo tek krajem marta pošto je Đukanović ponovno izabran za premijera, nakon što je njegov stranački kolega samo nakon godine dana zbog bolesti morao napustiti poziciju.

I dan-danas se Crna Gora suočava sa sve većim krijumčarenjem narkotika, cigareta, oružja, ljudi, ukradenih vozila iz EU-a, kao i s nerazjašnjenim naručenim ubistvima organiziranog kriminala. Primjer za to jeste i nerazjašnjen slučaj ubistva Duška Jovanovića u noći s 24. na 25. maj 2004. g., šefa redakcije novine Dan, koja se kritički pisala o vlasti. Proces protiv glavnog osumnjičenog obustavljen je krajem 2006. g. zbog nedostatka dokaza.

U najznačajnija rudna bogatstva ubrajaju se boksit, željezna ruda i drveni ugalj; u industriji se obrada duhana, aluminijske soli smatraju najznačajnijim ograncima proizvodnje. U oblasti poljoprivrede najviše se uzgaja povrće, žitarice, krompir, duhan, vino, agrumi, masline i smokve. Osim toga, značajnu ulogu igra turizam. 15% BND-a dolazi iz ove branše; Crna Gora je prema World Travel & Tourism Councilu (WTTC) jedna od tri destinacije s najvećim rastom.

1999. g. kao valuta uvedena je njemačka marka. U procesu prelaska s njemačke marke na euro, euro je 2002. g. postao platna valuta. S obzirom da Crna Gora nije dijelom Evropske monetarne unije, ima pravo izrađivati vlastite kovanice eura.

Krajem 2005. g. je Crna Gora ponovno, prvi put nakon 1913. g., izdala svoje poštanske marke.

Kratak opis: Srbija

Površina:	77.474 km ²
Broj stanovnika:	7,439 miliona
BND po stanovniku:	4.030 eura
Stopa rasta:	5,7%
Stopa nezaposlenosti:	18,8%

www.weltalmanach.de (2009)

Srbijanska najmlađa historija protkana je svojom ulogom kao najveća republika bivše Jugoslavije.

Vlada teži pristupu Evropskoj uniji i NATO-u. S privrednim priraštajem na godišnjem nivou od 5 do 10%, kao i visokim stranim investicijama kao posljedica nastojanja da se priključi Uniji, srbijanska ekonomija najviše raste u cijeloj regiji.

Politika i uprava

Srbija ima parlamentarnu demokraciju s jednodomnim parlamentom – Narodnom skupštinom, s 250 parlamentaraca. Predsjednika direktno biraju građani na 4 godine. Moguć je ponovni izbor. Od 2004. g. je to Boris Tadić (DS), koji je 3. februara 2008. g. izabran u 2. mandat. U Vojvodini postoji regionalni parlament. Okružne vlade imenuje centralna vlast. Okružne vlade imenuje centralna vlast.

Najmlađa historija Srbije na putu ka EU

Pregovori o stabilizaciji i pridruživanju, koji su počeli 8. novembra 2005. g. između EU-a i tada još uvijek postojeće državne zajednice Srbije i Crne Gore, najprije su bili prekinuti u proljeće 2006. g. od strane zemalja EU-a s obzirom da vlasti u Srbiji nisu preduzeli dovoljno aktivnosti u hvatanju Radovana Karadžića i Ratka Mladića. Nakon poboljšanje saradnje Srbije s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY) nastavljeni su pregovori i okončani su 7. novembra 2007. g. parafiranjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Sporazum treba biti potpisan tek nakon izručenja Mladića ICTY-ju.

Ekonomska situacija u Srbiji

Veliki dio deviza koje već desetljećima dolaze u Srbiju potječe od Srba u dijaspori; to su, između ostalog, prihodi od turizma, malih, a ponekad i velikih investicija u vlastitoj zemlji kroz različite projekte ili kao podrška porodicama. Ovi prihodi iznose oko 3,5 milijardi dolara godišnje. Srbija spada u red zemalja koje imaju proporcionalnu poreznu stopu (*flat tax*).

Oko 40% cijele površine Srbije poljoprivredno je iskoristivo. Poljoprivreda čini oko 16,6% srbijanskog BDP-a. Prema statistikama iz 2002. g. 30% ukupnog stanovništva bilo je zaposleno u poljoprivredi. Industrijski sektor zemlje proteklih je godina u stalnom rastu. Većina preduzeća u Srbiji bila su u državnom vlasništvu.

Ekskurs:

Od 1991. g. Jugoslavija se počela raspadati, sve republike izuzevši Srbiju i Crnu Goru proglasile su jedna za drugom svoju neovisnost. Nakon toga su Srbija i Crna Gora 27. aprila 1992. g. osnovali Saveznu republiku Jugoslaviju. Ona nije bila priznata kao jedini nasljednik Socijalističke federativne republike Jugoslavije, ali je mogla nastaviti članstvo Jugoslavije u Ujedinjenim narodima.

Odcjepljenjem Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine izbili su jugoslavenski ratovi. Najprije je intervenirala Jugoslovenska narodna armija, kojom je komandirao Beograd. Ipak, morale su nakon međunarodnog priznanja Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine napustiti ove prostore koji više nisu pripadali Jugoslaviji. Srbija je vojno podržavala i finansirala srbijansku paravojску u ratnim područjima Hrvatske i BiH, ali je prestala s tim nakon što je UNO uveo embargo na trgovinu sa Saveznom republikom Jugoslavijom.

Povod za sankcije bila su etnička čišćenja koja su se usmjerila protiv bosanskih muslimana. Uz podršku Srbije hrvatski i bosanski Srbi su uspjeli zauzeti velike teritorije. Međutim, većinu ovih teritorija su izgulili tokom rata. Za vrijeme hrvatske vojne operacije Oluja u augustu 1995. g. protjerano je otprilike 200.000 hrvatskih Srba, među kojima i potučena vojska republike Srpska krajina. Kada su se zbližile hrvatska vojska i bosanske oružane snage, mnogo bosanskih Srba izbjeglo je u Saveznu republiku Jugoslaviju i iselilo se djelomično u treće zemlje, gdje su ostali i dan danas.

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, koji je pobijedio rat u Bosni i Hercegovini, te ukidanja Krajine u Hrvatskoj, jedino je nakon 1995. g. ostao neriješen status pokrajine Kosovo, koju većinski naseljavaju Albanci, kao posljednje politički brizantno pitanje ratnog raspada Jugoslavije. Za sve vođe Albanaca neovisnost o Srbiji jeste osnovni politički zahtjev. Amnesty international je u svome *Godišnjem izvještaju* 1996. g. upozorio na tešku situaciju u vezi s poštivanjem ljudskih prava na Kosovu. Povećan broj nasilničkih nereda na Kosovo srbijansko vođstvo sa Slobodanom Miloševićem pokušavalo je okončati policijskim, a na kraju i vojnim sredstvima.

UČK („Oslobađajuća vojska Kosova“), koja koristi teroristička sredstva, 1996. g. počela je s pojačanim napadima na srbijanske sigurnosne snage. Pri tom su se događale akcije nasilja nad srbijanskim civilnim stanovništvom u gradovima. Naoružavanjem UCK-a oružjem albanske vojske, pri čemu je nakon tzv. „loto-ustanka“ javni red doživio potpuni slom, a sve rezerve municije bile opljačkane, i dalje se pojačao sukobljeni pravac protiv srbijanskih sigurnosnih snaga, kojem je, međutim, suprotstavila stranka Ibrahima Rugove.

Nakon srbijanskih predsjedničkih izbora 1997. g., koji su kosovski Albanci bojkotirali, situacija je i dalje eskalirala. Nakon pojačanih aktivnosti UCK-a srbijanske sigurnosne snage počele su koordiniranu protuofenzivu, koju su podržale jedinice vojske. Ofanziva je završila razbijanjem središta UCK-a u regiji Drenica.

Nakon ponovnog izbijanja sukoba u proljeće 1999. g. NATO je pokušao, pod vođstvom SAD-a, nametnuti srbijanskom vođstvu Ugovor u francuskom Rambouilletu, koji je u tajnom vojnom prilogu sadržavao zauzimanje Savezne republike Jugoslavije od strane snaga NATO-a, a koji srbijanska vojska nije prihvatila. Odbijanje ultimatumu o zauzimanju Jugoslavije NATO je interpretirao kao *Casus Belli* (povod za rat), te su od 24. marta 1999. g. avioni zapadnog vojnog saveza bombardirali cijelu Saveznu republiku Jugoslaviju 78 dana. Uslijedio je zračni rat, bez mandata UNO-a, nazvan kao *Humanitarni rat*, a imao je cilj da nasilno zauzme dijelove Srbije. Kršenjem teritorijalne suverenosti jedne zemlje, kao i vojne napade bez mandata UNO-a od strane zapadnog vojnog saveza predstavlja, prema mišljenju jednog dijela državnih pravnika, protupravnu radnju, ali je prema mišljenju drugih stručnjaka legitimno u skladu s pravom o pomoći u nesreći.

Situacija kosovskim Albanaca je zaoštrila jer se srbijanske snage, kao što se očekivalo, nisu povukle s teritorija. Pod pritiskom bombardiranja srbijanska vlada je 10. juna 1999. g. priznala UN-ovu rezoluciju 1.244 i potpisala *Sporazum iz Kumanova*.

17. augusta 2004. g. srbijanska Narodna skupština jednoglasno je predložila prijašnji kraljevski grb kao i himnu Bože pravde iz 19. st. kao nacionalne simbole koje treba koristiti; ipak samo provizorno, dok se ne donese konačno rješenje. Himna i grb iz vremena srpske monarhije trebaju nadomjestiti posljednje, komunističke simbole. Grb prikazuje dvoglavog srebrenog orla, srebrni križ i krunu.

Kratak opis: Turska

Površina:	779.000 km ²
Broj stanovnika:	72,975 miliona
BND po stanovniku:	5400 US-dolara
Stopa rasta:	6,1%
Stopa nezaposlenosti:	9,9%

www.weltalmanach.de (2009)

Historija Turske kao republike počinje 1923. Mustafa Kemal Atatürk je u nizu kulturno-revolucionarnih nasilnih akcija pokušao stvoriti jednu modernu državu po zapadnom uzoru. Koncept «kemalizmus» kristalizira se u šest principa koji su ušli u program državne stranke, Republičke narodne partije (CHP), osnovane 1934 od strane Atatürka. A to su: nacionalizam (osnivanje turske nacionalne države), sekularizam (laicizam, tj. odvajanje države i religije, samim tim i napuštanje islamske ideje o carstvu), republikanizam (izbor republikanskog državnog uređenja i konačno odbacivanje ponovnog uvođenja vladavine sultana ili kalifa) i populizam (jednakost građana bez obzira na nacionalnu pripadnost, jezik ili veru, istovremeno je «volja naroda» trebala da bude priznata kao konstitutivni element turske države), etatizam (vodeća uloga države u privredi) reformizam (postulat permanentne i dinamične reforme države i društva).

Nakon Atatürkovih reformi Turska se radikalno i – uprkos padovima – trajno preorijentirala, kao nijedna islamska zemlja. Njena težnja da se integrirala u zapadnjačku Evropu, danas dovodi do mjera demokratizacije, kao do promjene ustava u augustu 2002.

Novi zakon, koji je stupio na snagu 1. januara 2002. g., bio je prekretnica u naporima Turske da izjednači svoj standard s evropskim, jer je uveo bitne promjene u oblasti ravnopravnosti spolova, zaštite djece i ranjivih grupa, kao i slobodu udruživanja.

U pogledu političkih reformi napreci su samo djelomično postignuti.

- Potrebni su dodatni naponi u oblasti slobode izražavanja mišljenja i prava nemuslimanskih vjerskih zajednica.
- Daljnji naponi potrebni su u oblastima borbe protiv korupcije, u pravosuđu, pravima sindikata, pravima djece i žena, kulturnim pravima, kao i u oblasti civilnog nadgledanja sigurnosnih snaga.
- Nova vlast trebala bi bez odgađanja djelovati u ovim prioritetnim oblastima.
- Vlada treba pokrenuti hitne korake u pravcu ispunjavanja slobodnog izražavanja mišljenja i vjerskih sloboda.
- Broj terorističkih napada PKK-a, koja je na EU-ovom spisku terorističkih udruženja. Od posebnog je značaja da Turska i Irak riješe ovaj problem u saradnji nadležnih institucija, pri čemu je potrebno paziti na prava građana.
- Turska mora riješiti ozbiljne ekonomske i socijalne probleme na jugoistoku zemlje. Osim toga, Turska je zadržala ograničenja direktnih prometnih linija prema Kipru.

Privreda

Privreda se 2002. i 2003. počela oporavljati od velike recesije iz 2001. Pokretač uspona su uglavnom bili izvoz i popunjavanje zaliha. Unutrašnja potražnja kao da je u porastu, inflacija je popustila. Realne kamatne stope su ipak još uvijek visoke, a broj nezaposlenih se povećao, u drugom kvartalu 2003. na 10% u odnosu na 9,3% iz prethodne godine.

Broj nezaposlenih kreće se između 13,2% u gradskim područjima i 6,3% na selu. Stopa nezaposlenosti među mladima iznosi 20%. Iako se razlika u prihodima posljednjih godina znatno zaoštrila, nastanak apsolutnog siromaštva je izbjegnuto.

Odnosi između Evropske unije i Turske

Prijemom Kipra u EU nije se poboljšao historijski neprijateljski odnos između Turske i Grčke. Odnose zaoštravaju i sukobi oko granica na moru kao i suprotstavljeni stavovi o pitanju podijeljenog otoka Kipra (grčki jug Kipra je 2004. postao član EU; republiku na sjeveru, gdje dominiraju Turci, priznaje jedino Turska i njene trupe). Približavanju Turske Evropskoj uniji predstoji najprije konstruktivan stav Ankare prema pitanju Kipra. EU postavljao kao uvjet za pregovore za pristupanje Turske da Turska prizna grčki dio Kipra kao državu, što još nije uslijedilo. Mora se, međutim, uzeti u obzir da ponovno ujedinjenje, koje je predvodilo UNO, nije zakazalo zbog turskog Kipra, već negativnim glasanjem grčkog Kipra.